

Biblioteka
FILOZOFIJA

Urednik
Petar V. Arbutina

Naslov originala
G. K. Chesterton
ST. FRANCIS OF ASSISI

Gilbert Kit Česterton

**SVETI
FRANJA
ASIŠKI**

Prevod sa engleskog
Milan Miletić

Beograd
2024
DERETA

PRVO POGLAVLJE

Problem sa Svetim Franjom

Skica o Svetom Franji, na savremenom engleskom, može da se sastavi na jedan od tri načina. Od ova tri, pisac mora da napravi svoj izbor; a treći način, ovde usvojen, u izvesnom smislu je i najteži. U najmanju ruku, bio bi najteži i da preostala dva nisu bila neizvodljiva.

Kao prvo, mogao bi da se pozabavi ovim velikim i zadivljujućim čovekom kao figurom u sekularnoj istoriji i modelom društvenih vrednosti. Pisac bi ovog božanskog demagoga mogao da opiše, što je on verovatno i bio, kao jedinog istinskog demokratu na svetu. Sveti Franja bio je ispred svog vremena. Mogao bi da kaže (što je sasvim tačno) da je Sveti Franja nagovestio sve ono krajnje liberalno i saosećajno u savremenom poimanju; ljubav prema prirodi, ljubav prema životinjama, osećaj za društvenu samilost, osećaj za duhovne opasnosti od blagostanja i čak svojine. Sve one stvari koje niko pre Vordsvorta nije razumeo, bile su dobro poznate Svetom Franji. Sve one stvari koje je prvi obelodanio Tolstoj, Sveti Franja uzimao je zdravo za gotovo. On bi mogao da bude predstavljen ne samo kao čovekoljubac nego i kao heroj čovekoljublja, u stvari, kao prvi heroj humanizma. Bio je opisan kao neka vrsta jutarnje zvezde renesanse. A u poređenju sa svim ovim stvarima, njegova

asketska teologija može da se ignoriše ili odbaci kao prolazan slučaj, koji, na sreću, nije bio koban slučaj. Njegova religioznost može da se smatra praznoverjem, premda neizbežnim praznoverjem, kojeg čak ni genije ne bi mogao potpuno da se oslobodi, i pri čijem bi razmatranju bilo nepravedno osuditi Svetog Franju zbog samoporicanja ili ga nezasluženo prekorevati zbog njegove neporočnosti. Sasvim je tačno da bi, i iz ovako bezlične vizure, njegova figura ipak izgledala herojski. Bilo bi i dalje neophodno progovoriti o čoveku koji je pokušao da učini kraj krstaškim pohodima, razgovarajući sa Saracenima, ili koji se kod cara zauzimao za ptice. Pisac bi, u čisto istorijskom duhu, mogao da prikaže to veliko Franjino nadahnuće koje se osećalo na Đotovim slikama, u Danteovoj poeziji, u čudesnim komadima koji su omogućili savremenu dramu i u toliko mnogo drugih stvari koje je savremena kultura već pozdravila. Pisac bi mogao da pokuša da postupi onako kako su i drugi to pokušali, a da ne postavi gotovo nijedno versko pitanje. Ukratko, mogao bi da pokuša da priču o svecu predoči bez Boga, što je isto što i reći nekome da piše o Nansenovom¹ životu, a zabraniti mu da pominje Severni pol.

Kao drugo, mogao bi da se upusti u suprotnu krajnost, i odluči da, takoreći, bude prkosno pobožan. Mogao bi da teološki entuzijazam učini suštinskom temom, kao što je bio slučaj s prvim franjevcima. Mogao bi da posmatra religiju kao nešto stvarno, kao što je to ona bila Franji iz Asizija. Može da pronade oporu radost u, takoreći, povorci paradoksa asketizma i celoj svetoj pometnji poniznosti. Može da žigoše celu istoriju stigmom, obeleži postove kao da su bitke sa zmajem, sve dok u zamagljenom savremenom umu Sveti Franja ne postane nejasna figura poput Svetog Dominika. Ukratko, može da stvori ono što će mnogi u našem svetu smatrati nekom vrstom negativna za fotografiju, poništenje svake

¹ Fritjof Nansen (1861–1930), prvi je 1888. godine istražio unutrašnjost Grenlanda. Dobitnik Nobelove nagrade (Sve napomene su prevodiočeve, osim ako nije drugačije naznačeno).

svetlosti i senke; ono što će bezumnik smatrati neprobojnim poput mraka, a čak i mnogi među mudrima shvatati gotovo nevidljivim, kao da je ispisano srebrom na beloj osnovi.

Ovakva studija o Svetom Franji bila bi nedokučiva svakome ko nije njegove vere, verovatno tek delimično nedokučiva svakome ko nije njegovog poziva. Shodno meri suda, smatraće se nečim isuviše lošim ili isuviše dobrim za svet. Jedina teškoća da se stvar izvede na ovaj način jeste to što ne može da se izvede. Bilo bi zaista neophodno da svetac piše o životu sveca. U sadašnjem slučaju, prigovori na račun ovog načina su nepobitni.

Kao treće, pisac može da pokuša da učini ono što sam ja ovde pokušao i, kao što sam već prethodno nagovestio, ovaj način ima svoje osobene probleme. Pisac može da se stavi u položaj običnog savremenog neposvećenika i istraživača, kao što je ovaj pisac uistinu i dalje pretežno u takvom položaju, a jednom je čak bio sasvim u takvom položaju. Može da počne od gledišta čoveka koji već obožava Svetog Franju, ali samo u onim stvarima koje takav čovek smatra dostojnim obožavanja. Drugim rečima, može da pretpostavi da je čitalac, u najmanju ruku, prosvećen kao Renan ili Metju Arnold; premda u svetlu tog prosvećenja može da pokuša da osvetli ono što su Renan i Metju Arnold ostavili nejasnim. Može da pokuša da primeni ono što je razumljivo, kako bi objasnio ono što nije razumljivo. Savremenom engleskom čitaocu može da poruči: „Evo istorijske ličnosti, koja je, po opštem priznanju, mnoge od nas već privukla svojom živošću, svojom romantičnom imaginacijom, svojom duhovnom ljubaznošću i druželjubivošću, ali koja takođe obuhvata elemente (očigledno podjednako stvarne i nedvosmislene) koji vama izgledaju prilično daleki i odbojni. Ali najzad, ovaj čovek bio je čovek, a ne pola tuceta ljudi. Ono što vama izgleda nedosledno, njemu nije izgledalo nedosledno. Treba da razmotrimo da li smo u stanju da, uz pomoć postojećeg razumevanja, razumemo te druge stvari koje kao da su sad još mračnije usled svoje sopstvene unutrašnje obamrlosti i svog ironičnog

kontrasta.” Ne mislim, razume se, da sam zaista u stanju da, u ovoj gruboj i kratkoj skici, doprem do ovakve psihološke zaokruženo-
sti. Međutim, mislim da je ovo jedini polemičan uslov koji ovde treba da prihvatim: da imam posla sa saosećajnim neposvećenikom. Neću prihvatiti ništa više i ništa manje od ovog. Materijalista se možda ne brine oko toga da li su nedoslednosti pomirene ili nisu. Katolik možda ne uviđa nikakve nedoslednosti koje treba pomiriti. Međutim, ovde se obraćam običnom savremenom čoveku, saosećajnom ali skeptičnom, i mogu samo prilično neodređeno da se nadam da ću, prilazeći priči o velikom svetitelju preko onog što je očigledno živopisno i rašireno u vezi sa njim, čitaocu makar ostaviti shvatanje, nešto veće od onog koje je prethodno imao o doslednosti zaokružene ličnosti; da ćemo, prilazeći priči na ovaj način, u najmanju ruku, nabasati na tračak onog zbog čega se pesnik koji je slavio svog gospodara, sunce, često sakrivao u mračnoj pećini, o tome zbog čega je svetac koji je bio tako blag prema svom Bratu Vuku, bio tako oštar prema svom Bratu Magarcu (kako je sopstvenom telu nadenuo nadimak), o tome zbog čega se trubadur, koji je govorio da mu je ljubav zapalila srce, odvojio od žena, o tome zbog čega se pevač, koji se radovao pored jake i razigrane vatre, od svoje volje valjao u snegu, o tome zbog čega se pesma, koja svom strašću paganina objavljuje: „Neka je hvaljen Bog zbog naše Sestre, Majke Zemlje, koja rađa razne plodove i travu i zanosno cveće”, završava gotovo rečima: „Neka je hvaljen Bog zbog naše Sestre, telesne smrti”.

Renan i Metju Arnold potpuno su propali na ovom ispitu. Oni su se zadovoljili time da slede Franju svojim pohvalama, sve dok ih sopstvene predrasude nisu zaustavile, zadrte predrasude skeptika. Onog trenutka kad je Franja otpočeo s nečim što oni nisu razumeli ili im se nije dopadalo, nisu ni pokušavali da razumeju, još manje da im se dopadne; jednostavno su okrenuli leđa celoj stvari i „više nisu išli ukorak s njim”. Nijedan čovek, na taj način, uopšte neće odmaći na putu istorijskog istraživanja. Ovi skeptici zaista

su primorani da celu stvar odbace u očaju, da napuste najjednostavniju i najjistitiju od svih istorijskih ličnosti kao gomilu protivrečnosti, tek da bi je hvalili prema načelu: nit smrdi, nit miriše. Arnold ukazuje na asketizam Alverna, gotovo na brzu brzinu, kao da je to nekakva nesrećna, ali neizbežna mrlja na predivnoj priči ili, bolje reći, kao da je žalostan prekid i prozaičnost na kraju priče. Prikazati Monte Alverno samo kao Franjin pad isto je što i brdo Kalvariju predstaviti kao Hristov pad. Ova brda su brda, šta god da su pored toga, i besmisleno je reći (poput Crvene kraljice) da su to relativna ulegnuća ili negativne rupe na tlu. Ona sasvim očigledno označavaju vrhunac i granični kamen. Razmatrati Stigmatu kao neku vrstu skandala koji treba dotaći nežno, ali sa bolom, isto je što i razmatrati pet prvobitnih rana na Isusu Hristu kao pet mrlja na Njegovoj ličnosti. Možda vam se ne dopada ideja o asketizmu; možda vam se, podjednako, ne dopada ideja o mučeništvu; iz tog razloga možda osećate otvorenu i prirodnu odbojnost prema celoj koncepciji žrtvovanja, koju simbolizuje krst. Ali ako je to inteligentna odbojnost, ipak ćete sačuvati sposobnost da proniknete u srž priče; priče o mučeništvu ili čak priče o monahu. Nećete biti sposobni, racionalno, da čitate jevanđelje i da raspeće smatrate naknadnim razmišljanjem ili antiklimaksom ili slučajem u Hristovom životu; očigledno je da je suština priče kao vrh mača, mača koji je proburazio srce Majke Božije.

I nećete biti u stanju da, racionalno, pročitate priču o čoveku koji je prikazan kao Ogledalo Hristovo, bez razumevanja poslednje faze Čoveka Tuge, i da makar umetnički ocenite prikladnost toga što je, u oblaku misterije i samoće, iz ruke koja nikako nije čovečija, primio neisceljive, večne rane koje isceljuju svet.

Moram da prepustim samoj priči da ona nagovesti praktično pomirenje živahnosti i oporosti. Međutim, budući da sam pomeno Metjua Arnolda i Renana i racionalne obožavaoce Svetog Franje, ovde ću dati nagoveštaj onog što mi izgleda kao najuputnije da takvi čitaoci imaju u vidu. Ovi istaknuti pisci smatraju da su

stvari poput Stigmatе kamen spoticanja, zbog toga što je za njih religija bila filosofija. Bila je to bezlična stvar, a to je jedina krajnje lična strast koja ovde omogućava približno zemaljsko poređenje. Čovek se neće valjati u snegu zbog bujice sklonosti, shodno kojoj sve stvari ispunjavaju zakon svog postojanja. On neće hteti da bude bez hrane u ime nečег – a nećemo ni mi – što ukazuje na pravednost. On će stvari raditi ovako, ili veoma nalik ovome, vođen sasvim drugačijim impulsom. On će ove stvari raditi kad je zaljubljen. Prva činjenica, koju treba razumeti u vezi sa Svetim Franjom, povezana je s prvom činjenicom kojom priča o njemu započinje; da to što je otpočeta govorio da je bio trubadur, a kasnije da je bio trubadur nove i uzvišeniје romanse, nije bila obična metafora, nego je on sebe shvatao mnogo bolje nego što ga shvata učen svet. On je, do poslednje agonije asketizma, bio trubadur. Voleo je. Voleo je Boga i istinski i stvarno voleo ljude, što je verovatno krajnje redak mistični poziv. Onaj ko voli ljude veoma je blizu suprotnosti filantropu; uistinu, preciznost grčke reči nosi u sebi nešto poput satire. Za filantropa može da se kaže da voli antropoide. Ali budući da Sveti Franja nije voleo ljudski rod, nego ljude, tako isto nije voleo hrišćanstvo nego Hrista. Recimo da je, ako tako mislite, bio bezumnik, zaljubljen u imaginarnu osobu; ali imaginarnu osobu, ne imaginarnu ideju. A za savremenog čitaoca, ključ za asketizam i sve drugo najlakše može da se pronađe u pričama o ljubavnicima, kad izgledaju kao da su bezumnici. Ispričajte je kao priču o jednom od trubadura i bezumnim stvarima koje je učinio za svoju damu, i cela savremena zagonetka nestaje. U takvoj romansi ne bi bilo protivrečnosti između pesnika koji bere cveće na suncu i dugotrajnog, ledenog bdenja u snegu, između njegovih pohvala svoj ovozemaljskoј i putenoј lepoti i, posle toga, odbijanja da jede, između njegovog slavljenja zlata i purpura i bandoglavog nošenja dronjaka, između njegovog patetičnog pokazivanja gladi za srećnim životom i žeđi za herojskom smrću. Sve ove zagonetke lako bi se odgonetnule u jednostavnosti plemenite ljubavi; samo

što je ova ljubav bila tako plemenita da devet od deset ljudi jedva da je ikad čulo za nju. Kasnije ćemo videti da je ovo poređenje sa ovozemaljskim ljubavnikom bilo u bliskoj praktičnoj vezi s problemima njegovog života, kao i sa njegovim odnosom sa ocem, s prijateljima i njihovim porodicama. Savremeni čitalac gotovo uvek će shvatiti da bi, samo kad bi mogao da ovu vrstu ljubavi oseti kao nešto stvarno, mogao ovu vrstu preterivanja da oseti kao roman-su. Ali ovde je samo pominjem kao prethodnu pojedinost zbog toga što, premda daleko od toga da je konačna istina u ovoj stvari, predstavlja najbolji način da joj se priđe. Čitalac čak ne može da počne da shvata smisao priče koja s pravom može da mu se učini krajnje fantastičnom, sve dok ne shvati da ovom velikom mistiku vera nije bila nešto poput teorije nego nešto poput ljubavne afere. I jedina svrha ovog uvodnog poglavlja jeste da odredi granice ove knjige, koja se obraća samo onom delu savremenog sveta koji u Svetom Franji vidi izvesne savremene teškoće, koji može da mu se divi, a ipak teško da ga prihvati, ili koji može da sagleda sveca gotovo bez bogobojažljivosti. I jedini moj motiv da se makar oprobam u ovakvom poduhvatu, jeste to što sam i sâm dugo prolazio kroz različite faze takvog stanja. Više hiljada stvari koje danas delimično razumem mora da sam smatrao potpuno nedokučivim, mnoge stvari koje danas smatram svetim mora da sam prezirao kao krajnje praznoverje, mnoge stvari koje mi, sad pošto sam ih sagledao iznutra, izgledaju jasne i poučne, mora da sam iskreno nazivao mračnim i varvarskim, pošto sam ih gledao spolja, kad se davno, u one dečачke dane, moja mašta prvi put raspalila od sjaja Franje Asiškog. Ja sam takođe živeo u Arkadiji, ali čak i u Arkadiji naišao sam na čoveka u smeđoj odori koji je voleo šume više od Pana. Figura u smeđoj odori stoji iznad ognjišta u sobi u kojoj pišem i, jedina među mnogim takvim slikama, nikad mi, ni u jednoj etapi mog hodočašća, nije izgledala kao stranac. Ima nečeg harmoničnog između ognjišta i dogorevanja vatre i mog prvog uživanja u njegovim rečima o svom Bratu Ognju; jer on stoji dovoljno daleko

u mom sećanju da se meša sa svim onim mnogo pitomijim snovima iz prvih dana. Čak i fantastične senke koje baca vatra proizvode neku vrstu senovite pantomime koja pripada dečijoj sobi; ipak, senke su čak i tad bile senke njegovih omiljenih životinja i ptica, onako kako ih je on video, groteskne, ali sa sjajnim krugom ljubavi božije oko glave. Njegovi Brat Vuk i Brat Ovan izgledali su tad gotovo kao Brer Lisac i Brer Zeka mnogo hrišćanskijeg ujka Remusa. Polako sam počeo da sagledavam mnogobrojne i čudovišnije strane ovakvog čoveka, ali ovu nikad nisam izgubio iz vida. Njegova figura stoji na nekoj vrsti mosta koji povezuje moje dečastvo sa mojim preobraćenjem prema mnogim drugim stvarima; jer romana o njegovoj religiji probila se čak i kroz racionalizam tog nejasnog viktorijanskog doba. Sa onoliko koliko ja imam od ovog iskustva, možda bih mogao da druge povedem malo dalje tim putem, premda sasvim malo. Niko ne zna bolje od mene da je to put kojim se anđeli možda plaše da idu; ali premda siguran u neuspeh, strah me nije do kraja savladao, on spremno trpi budale.

DRUGO POGLAVLJE

Svet koji je Sveti Franja zatekao

Savremeni izum koji je novinarstvo pobrkao sa istorijom, ili onim predanjem koje je prijateljica istorije, imao je, u najmanju ruku, jednu nedvosmislenu posledicu. Taj izum doveo je do toga da svako treba da čuje samo kraj priče. Novinari imaju naviku da iznad poslednjih poglavlja svojih serijalizovanih priča (kad se junak ili junakinja spremaju da se zagrlje u poslednjem poglavlju, kao da ih je samo nekakva neshvatljiva izopačenost sprečavala da to učine u prvom) štampaju prilično varljive reči: „Ovu priču možete da otpočnete odavde”. Međutim, čak ni ovo nije potpuna paralela jer novinari zaista donose izvestan siže priče, dok nikad ne donose bilo šta što izdaleka podseća na siže događaja. Novine ne samo da se bave vestima nego se svim stvarima bave kao da su potpune novine. Tutankamon je, na primer, bio potpuna novina. Upravo u istom maniru čitamo da je admiral Bangs bio ubijen, što je prvi nagoveštaj da se uopšte rodio. Ima nečeg jedinstveno važnog u tome kako se novinarstvo služi svojim zalihama biografija. Ono nikad ne razmišlja o tome da objavljuje o životu, sve dok ne objavljuje o smrti. Budući da se bavi pojedincima, shodno tome bavi se institucijama i idejama. Posle Prvog svetskog rata, naša javnost bila je zasuta svim mogućim narodima koji su se oslobodili.

Nikad nije bilo ni reči o tome da su bili porobljeni. Pozvani smo da sudimo o pravednosti sporazuma, a u isti mah nikad nam nije bilo dopušteno da čujemo za samo postojanje sporova. Ljudi bi pomislili da je cepidlački govoriti o srpskoj epskoj tradiciji, i više vole da pričaju, jasnim svakodnevnim savremenim jezikom, o jugoslovenskoj novoj međunarodnoj diplomatiji; i prilično su uzbuđeni u vezi sa nečim što nazivaju Čehoslovačka, a da očigledno nikad nisu čuli za Bohemiju. Stvari koje su stare koliko i Evropa, smatraju se svežijim od poslednjih zahteva ispostavljenih u američkim prerijama. To je veoma uzbudljivo, kao što je poslednji čin u komadu uzbudljiv onima koji su u pozorište stigli tik pre spuštanja zaves. Međutim, to nije od koristi da se tačno sazna o čemu je reč. Onima koji se zadovoljavaju pukom činjenicom opaljivanja pištolja ili strasnog zagrljaja, ovakav ležeran način pokroviteljstva drame može da se preporučiti. Za one koje muči obična intelektualna ljubopitljivost u vezi s tim ko ljubi koga ili ko ubija koga i zbog čega, ovo je nezadovoljavajuće.

Najveći deo savremene istorije, naročito u Engleskoj, pati od istog nedostatka novinarstva. U najboljem slučaju, ona saopštava polovinu istorije hrišćanskog sveta, i to drugu polovinu, bez prve. Ljudi, čiji razum počinje od Obnove znanja, ljudi za koje religija počinje sa reformacijom, nikad ni o čemu ne mogu da pruže potpun izveštaj zbog toga što moraju da počnu od institucija čije poreklo ne mogu da objasne, ili, što je opšti slučaj, čak ni da zamisle. Kao što čujemo da je admiral bio ubijen, ali nikad nismo čuli o tome da je rođen, tako isto smo svi čuli za veliko ukidanje manastira, ali gotovo ništa nismo čuli o njihovom osnivanju. Dakle, ova vrsta istorije bila bi beznadežno nedovoljna, čak i za inteligentnog čoveka koji mrzi manastire. Ona je beznadežno nedovoljna u pogledu institucija, koje mnogi inteligentni ljudi, u sasvim ispravnom duhu – mrze. Na primer, moguće je da su neki među nama povremeno nailazili, od strane naših učenih uvodničara, na nekakav pomen mračne institucije koja se zove španska inkvizicija. Da,

to je zaista mračna institucija, prema njima i istoriji koju čitaju. Mračna je zbog toga što je njeno poreklo mračno. Protestantska istorija jednostavno počinje od užasne stvari u posedu, kao što pantomima počinje sa demonskim kraljem u goblinskoj kuhinji. Sasvim je verovatno da je to, naročito pred kraj, bila užasna stvar koja je, moguće, bila posednuta demonima; ali ako kažemo da je to bilo tako, nemamo nikakvu predstavu o tome zbog čega je to bilo tako. Kako bismo razumeli špansku inkviziciju, bilo bi neophodno obelodaniti dve stvari za koje nismo ni sanjali da ćemo se njima gnjaviti; šta je bila Španija, i šta je bila inkvizicija. Ovo prvo dovelo bi do veoma krupnog pitanja u vezi s krstaškim ratom protiv Mavara, i do toga kakvim su se neizrecivim junaštvom evropski narodi oslobodili strane dominacije iz Afrike. Ovo drugo dovelo bi do slučaja sa drugačijim krstaškim ratom protiv albižana i zbog čega su ljudi voleli i mrzeli ovu nihilističku viziju iz Azije. Osim ako ne shvatimo da je u ovim stvarima, u početku, prevladalo ono pre nagljeno i romantično u vezi s krstaškim ratom, ne možemo da shvatimo kako su te stvari obmanule ljude ili ih odvukle na stranu zla. Krstaši su, nema sumnje, zloupotrebili svoju pobjedu, ali pobjeda je ono što je bilo zloupotrebjeno. A tamo gde je pobjeda, tamo je i hrabrost na bojnopolju i popularnost u javnosti. Postoji izvesna vrsta entuzijazma koja ohrabruje ispade ili prikriva greške. Na primer, ja sam od najranijih dana smatrao da su Englezi odgovorni za svoje zversko postupanje prema Ircima. Međutim, bilo bi krajnje nepošteno prema Englezima da se opiše zlo iz '98. godine, a da se potpuno izostavi svaki pomen o ratu sa Napoleonom. Bilo bi nepravедно ukazati na to da se englesko pamćenje ne usredsređuje ni na šta drugo nego na Emetovu smrt, kad je mnogo izvesnija bila veličanstvenost Nelsonove smrti. Na nesreću, '98. godina daleko od toga da je bila poslednja u tom tako prljavom poslu; i tek pre nekoliko godina naši političari počeli su s pokušajima vladanja putem nasumične pljačke i ubijanja, dok su blago prigovarali Ircima zbog njihovog sećanja na stare, nesrećne, daleke

stvari i odavno prohujale bitke. Međutim, koliko god loše misli o poslu crno-smeđih², bilo bi nepravedno zaboraviti da većina nas nije mislila na crno-smeđe nego na kaki boju; a ta kaki boja upravo tad je imala plemenitu i narodnu konotaciju, obuhvatajući mnoštvo stvari. Pisati o ratu u Irskoj i preskočiti rat protiv Pruske i englesku iskrenost u vezi s tim, bilo bi nepravedno prema Englezima. Stoga, govoriti o točku za mučenje kao da je bio užasna igračka, nepravedno je prema Špancima. Time se od početka nerazborito iznosi priča o tome šta su Španci radili, i zbog čega. Možemo da priznamo našim savremenima da to, u svakom slučaju, nije priča s lepim krajem. Ne insistiramo na tome da u njihovoj verziji treba da počne lepo. Ono čemu prigovarano jeste to da u njihovoj verziji ona uopšte nije počela. Oni su samo prisutni kad nastupi smrtni čas; ili, čak, kao u „Lordu Tomu Nodiju”³, kasne na vešanje. Sasvim je tačno da je inkvizicija ponekad bila strašnija od bilo kakvog vešanja, ali ovi su samo, da tako kažem, napabirčili prah praha, ostatak naramka za potpalu.

Slučaj inkvizicije ovde je izabran nasumično, kao jedan od bezbroj onih koji ilustruju istu stvar; a ne zbog toga što je naročito povezan sa Svetim Franjom, bez obzira na to u kakvom smislu može da se poveže sa Svetim Dominikom. Kasnije bi moglo sasvim lepo da se ukaže na to da je Sveti Franja nedokučiv, isto kao što je to i Sveti Dominik, osim ako shvatimo nešto od onog što je trinaesti vek značio u smislu jeresi i krstaških ratova. Ali ovo navodim kao usputni primer za nešto mnogo značajnije. Treba istaći da bi, kad bismo naše priče o Svetom Franji započeli njegovim rođenjem, značilo potpuno promašiti smisao priče ili, bolje reći, uopšte ne ispričati priču. I treba ukazati na to da nas savremena vrsta novinarske priče koja počinje od poslednjeg dela u

² Pojačanja Irske kraljevske policije, za vreme Irskog rata za nezavisnost (1919–1921), poznata po brutalnosti i napadima na građane i privatnu imovinu.

³ Dramsko delo Džordža Densa iz 1896. godine.

potpunosti izneverava. Mi učimo o reformatorima, a da ne znamo šta je trebalo da reformišu, učimo o pobunjenicima bez ikakve predstave o tome protiv čega su se bunili, učimo o spomenicima koji nisu povezani sa bilo kakvim sećanjem i o obnovama stvari koje očigledno nikad prethodno nisu postojale. Čak i po cenu da ovo poglavlje ispadne nesrazmerno, neophodno je reći nešto o velikim pokretima koji su doveli do pojave osnivača franjevac. Može da se učini kako postoji namera da se opiše svet, ili čak univerzum, kako bi se opisao čovek. To neizbežno znači da će svet ili univerzum biti opisani nekolicinom očajnih uopštavanja, u nekoliko nepovezanih rečenica. Ali na osnovu shvatanja da primećujemo veoma sitnu figuru ispod tako velikog nebeskog svoda, znači da treba da premerimo nebo pre nego što počnemo da premeravamo nenadmašnu figuru čoveka.

I sama ova rečenica dovodi me do uvodnih napomena koje izgledaju neophodne pre makar i ovlašne skice života Svetog Franje. Neophodno je, na koliko god sirov i jednostavan način, razumeti u kakvu je vrstu sveta kročio Sveti Franja i kakva je bila istorija tog sveta, makar koliko se njega tiče. Potrebno je, makar u nekoliko rečenica, napraviti neku vrstu uvoda u obliku *Obrisa istorije*, ako smemo da pozajmimo frazu od gospodina Velsa. U slučaju samog gospodina Velsa, očigledno je da je istaknuti romanopisac imao peh istovetan tome da se obavezao da sastavi roman čijeg je junaka mrzeo. Pisati istoriju i mrzeti Rim, i paganski i papski, praktično znači mrzeti gotovo sve što se dogodilo. To se sasvim približava mržnji prema ljudskom rodu, na čisto ljudskim osnovama. Odbojnost i prema svešteniku i prema vojniku, i prema lovorikama ratnika i ljiljanima sveca, znači podnositi odvojenost od celine ljudskog roda, koju ni sve veštine najistančanijih i najprilagodljivijih savremenih umova ne mogu da nadoknade. Mnogo više saosećajnosti potrebno je za istorijsku postavku Svetog Franje, i kao vojnika i kao sveca. Stoga ću ovo poglavlje završiti sa nekoliko uopštavanja o svetu koji je Sveti Franja zatekao.

SADRŽAJ

PRVO POGLAVLJE • Problem sa Svetim Franjom	5
DRUGO POGLAVLJE • Svet koji je Sveti Franja zatekao ..	13
TREĆE POGLAVLJE • Franja ratnik	29
ČETVRTO POGLAVLJE • Franja graditelj	43
PETO POGLAVLJE • <i>Le Jongleur de Dieu</i>	55
ŠESTO POGLAVLJE • Mali siroti čovek	69
SEDMO POGLAVLJE • Tri reda	83
OSMO POGLAVLJE • Ogledalo Hristovo	97
DEVETO POGLAVLJE • Čudesna i smrt	111
DESETO POGLAVLJE • Zaveštanje Svetog Franje	125
Petar V. Arbutina:	
POMIRENJE ŽIVAHNOSTI I OPOROSTI ili Kako je G. K. Česterton pronašao svetost	135
BIOGRAFSKA BELEŠKA	141

G. K. Česterton
SV. FRANJA ASIŠKI

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Vesna Crepuljarević

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-542-3

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2024.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**
KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

272-36:929 Фрањо Асишки, свети

821.111:929 Честертон Г. К

ЧЕСТЕРТОН, Гилберт Кит, 1874–1936

Sveti Franja Asiški / Gilbert Kit Česterton ; prevod Milan Miletić. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2024 (Beograd : Dereta). – 148 str. ; 21 cm. – (Biblioteka Filozofija / [Dereta])

Prevod dela: St. Francis of Assisi / G. K. Chesterton. – Tiraž 1.000. – Str. 135–140: Pomirenje živahnosti i oporosti ili Kako je G. K. Česterton pronašao svetost / Petar V. Arbutina. – Biografska beleška: str. 141–148. – Napomene uz tekst.

ISBN 978-86-6457-542-3

а) Фрањо Асишки, свети (1182–1226) б) Честертон, Гилберт Кит (1874–1936)

COBISS.SR-ID 144188937